

AXEL WALDEMARSON:

Magistrar och direktörer

Socialdemokraterna har sina magistrar. Moderaterna har sina direktörer. I båda fallen rör det sig om experter, som yttrar sig i politiska frågor inom svåra eller åtminstone besvärliga områden, där partipolitikerna känner sig vilsna och blir irriterade över tvärsäkra specialister och överlägsna akademiker. Så har den nya "magisterdebatten" uppstått inom socialdemokratin i dag. Redaktör Axel Waldemarson analyserar den i sin artikel.

Debatten om magistrarna i socialdemokratin är ingalunda ny.

I början av 1940-talet verkade vid lärareseminariet i en norrländsk residensstad lektor G, en inte bara hängiven socialdemokrat utan därtill ideologiskt bevandrad och flitig deltagare i partiets idépolitiska diskussion. Likväl traktade hans strävan till sakpolitikens mera gråa värld. G ville, kort sagt, bli ledamot av stadsfullmäktige.

Där satt emellertid sedan länge, som duglig socialdemokratisk kommunalman, seminariets vaktmästare. Det ansågs inte möjligt att hämta två ledamöter ur samma parti från en enda arbetsplats. Mot det argumentet anfördes vid arbetarkommunens nomineringsmöte, att även de intellektuella yrkena borde känna hemortsrätt inom socialdemokratin.

Tanken därpå avvisades emellertid med följande kommentar: Vad det intellektuella beträffar, så får det räcka med vaktmästare J.

Episoden är inte helt representativ för svensk socialdemokrati; till dess styrka har hört att det i varje fall tidigare inte odlats något akademikerförakt i leden. Socialdemokraterna har tvärtom vetat att ta vara på de inte alltför många magistrar som anslutit sig till rörelsen. Norsk arbetarrörelse valde en annan linje. Ledningen skulle utgöras av personer sprungna ur arbetarnas egna led. Däremot utnyttjade Einar Gerhardsen akademiker som medlemmar i och experter till sina regeringar.

Det är på många sätt motsägelsefullt att den s k magisterdebatten inom rörelsen skulle bryta ut på sensommaren 1978 – när vägarna till högre utbildning för envar är bre-

dare än någonsin tidigare. Framför allt understryker detta, att motsättningarna långt ifrån är en fråga enbart om akademikernas roll. Meningsutbytet framstår också som ett symptom på att allt inte är väl beställt inom rörelsen. Företeelsen kan också spåras i andra partier.

Rörelsen och magistrarna

Men först till rörelsen! Magisterdebatten startades av Metallarbetarens redaktör, Per Åhlström. I senare inlägg har han mera nyanserat analyserat problematiken.

Personligen tycks Åhlström känna en allmän olust över tillståndet i partiet, apparatens tyngd över den enskilde medlemmen och det reella inflytande som akademikerna i riksdagsgruppens kansli har tillvunnit sig. Med socialdemokratin i regeringsställning framträdde experterna på sitt sätt som mer eller mindre anonyma statstjänstemän, nära nog opartiska utan varje partiband. Överflyttade till det inglasade riksdagshuset vid Sergels torg uppenbarade de sig sedan som en maktfaktor, utan partikongressens mandat men i kraft av allmän kompetens.

För många har "magistrarna" i diskussionen om löntagarfonderna blivit ett efterlängtat substitut. Den som inte har velat kritisera partiledningen för dess sätt att hantera fondfrågan har i stället passat på att angripa den för magistervälde.

Bakom magisterdebatten finns också en dragkamp mellan rörelsens två "akademiska maktcentra". I partiet har det funnits ett missnöje med att akademikerna inom LO givit uttryck för långtgående radikala stånd-

punkter och därmed satt den politiska makten på spel. Samtidigt har fackets medlemmar ilsknat till över att partiets experter inte visat sig tillräckligt renläriga och därmed hämmat en utveckling i socialistisk riktning.

Det finns också starka återklanger från ungdomsrevoltens 1968. Många har omvittnat hur folket på verkstadsgolvet starkt reagerade mot de ungdomar som så flitigt demonstrerade och så litet föreföll att utbilda sig för de bidrag skattebetalarna hade finansierat.

I dagens svenska samhälle är det oundvikligt att en del socialdemokratiska politiker aldrig har satt sin fot på verkstadsgolvet och än mindre rörelsens experter. Allt fler experter ser medborgaren enbart som en siffra i den statistik på vilken de prognoser skall bygga, som direkt påverkar politikernas kursläggning. Gemenskapen till trots talas det ett främmande språk mellan politikernas experter och dem som med enbart livets skola gjort karriär inom rörelsen.

Socialdemokraterna har till en del sig själva att skylla. I ena ögonblicket utgör akademikerna en tillgång och i det nästa häcklas vänsterpartiet kommunisterna för att enbart bestå av högskolestuderande. Det är också sannolikt – något som Åhlström borde ha funderat över – att magisterproblematiken blir alltmer svårhanterlig för socialdemokraterna. Vid universitet och högskolor är de nästan uttraderade; här dominerar fria moderata studenter samt vpk och till vänster om detta stående organisationer. Den bas från vilken rörelsen skall hämta sina experter kan bli smalare än tidigare. Lagen om tillgång och efterfrågan kan därför ge fram-

tida socialdemokratiska magistrar ännu större makt.

Det är inget intresse att något parti utarmas på begåvningar. Rörelsen borde därför tänka på det intellektuella klimat i vilket den politiska debatten föres. En förutsättning för att både magistrar och andra skall känna sig hemma i politiken är att den inte omges av en debatt så torftig och förnedrande att de vänder den ryggen. Det saknas inte skuggor över vägen; professorer (s) som inte delar ledningens syn på löntagarfonderna får förtäckta anmaningar att söka sig till andra politiska mantalskrivningsorter.

Moderaternas direktörer

Moderaterna har aldrig haft en magisterdebatt. För dem har i stället direktörerna fått bli det substitut som ersatt partiledningen när det gällt att ge en allmän olust tillkänna. Det är inte så litet alla dessa "direktörer" har fått stå ut med genom åren utan att egentligen ha gjort sig skyldiga till något annat än att delta i det nödvändiga politiska arbetet.

Det skall dock inte förnekas att det även på moderat håll kan finnas en magisterproblematik. Moderaten har vanligen en stark tilltro till vad forskning och utbildning kan åstadkomma. Med detta följer en risk för att inte tillräckligt våga ifrågasätta och diskutera experternas prognoser. Alltför mycket teknik hindrar ett förmänskligande av de politiska strävandena.

Redan 1934 observerade den då unge Gunnar Heckscher de problem som expertinflytandet skulle skapa för politikerna. Heckscher drog rent av skiljelinjen där den

idag tycks gå – mellan idé- och realpolitiker: " Den politiska realismen glider sålunda över i politisk materialism. Politiken blir tråkig och fantasilös, teknisk, ehuru den ofta leder till yttre faktiska resultat. Detta är i själva verket riktningens främsta kännetecken; och i den mån realism förenas med demokratin ligger häri också en skarp kritik mot denna. För att systemet skall kunna hållas vid makt kräves nämligen att de frågor som aktualiseras huvudsakligen äro av denna yttre, tekniska natur, att det icke är fråga om motsatta och oförenliga värderingar. Men då få också inom demokratin experterna en mycket stor del av bestämmanderätten. Detta ligger emellertid i någon mån vid sidan om saken. Det väsentliga är, att den fantasilösa, realistiska politiken ger goda materiella resultat, under det att den mera spännande livsformen huvudsakligen producerar omstörtningar och revolutioner."

44 år senare förefaller det som om experterna övertagit den mera spännande livsformen, medan politikerna betraktar detta med oro.

Expertisen behövs

Politikern behöver emellertid inte bli slav under experten. Jag kan själv bidra med ett exempel från den sk almstriden i Stockholm. Stadens tekniska begåvningar förklarade att det var en tvingande nödvändighet att fälla almarna i Kungsträdgården för att där kunna förlägga en tunnelbanestation. Den moderata gruppen vägrade enhälligt att godta detta. Vi vände i stället på resonemang: om nu politikerna förskaffar staden

den främsta tekniska expertis den kunde få – ja, då borde denna expertis också kunna lösa problemet med tunnelbanestationen utan att fälla almarna. Detta visade sig också möjligt.

Nu innebär detta inte att politikerna alltid har rätt och experterna fel. Utan "magistrar" skulle politikerna stå sig ganska slätt. Faran är i stället att politikerna inte är tillräckligt kompetenta för att ifrågasätta råd och rön.

Någon hemlighet är det ju inte att många kvalificerade personer drar sig för att åta sig politiska förtroendeuppdrag. De känner sig ofta främmande för den politiska miljön. Många vill inte offra sin fritid för ett hårt och ofta otacksamt arbete på gräsrotsnivå.

I själva verket vore det ytterst allvarligt om det främsta av alla segrationsproblem inträdde: en klyfta av oförstående och främlingskap mellan magistrar – och gärna också direktörer – och folket i övrigt. Det är svårt att tänka sig en mera slagkraftig och funktionsduglig politisk gruppering än den i vilken spänningen mellan närheten till medborgarna och teknokraternas framtidssyner ingår i en för utvecklingen fruktbar samverkan.

Frågan är nämligen inte om vi har för många eller för få magistrar och direktörer i partierna, i fullmäktigeförsamlingarna och i riksdagen. Det politiska livet behöver innerligt väl dem båda.

Med detta häfte av tidskriften följer ett inbetalningskort avseende prenumerationsavgiften **60: – kronor för år 1979.**
(Prenumerationspris för pensionärer: **50: –**).